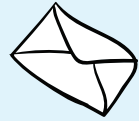
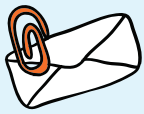

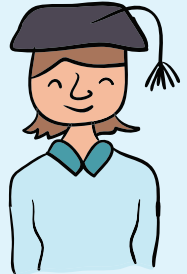
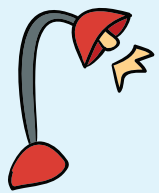
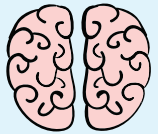
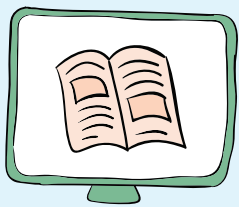
การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้

ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0

Online education

$\sqrt{a+b}$

$\sqrt{-\pi} = i\sqrt{\pi}$

การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0

379.11 การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา
ศักยภาพของคนไทย 4.0

ส 691 ก กรุงเทพฯ: 2566

21 หน้า

ISBN : 978-616-564-169-2

1. ระบบนิเวศการเรียนรู้ 2. คนไทย 4.0 3. ชื่อเรื่อง

การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพ ของคนไทย 4.0

สิ่งพิมพ์ สกศ. ลำดับที่ 11/2566

ISBN : 978-616-564-169-2

พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2566

จำนวนพิมพ์ 500 เล่ม

จัดทำ เรียบเรียง และเผยแพร่

กลุ่มพัฒนานโยบายด้านการมีส่วนร่วมและการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

99/20 ถ.สุโขทัย แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

ปกและภาพประกอบ

freepik.com freepik

พิมพ์ที่

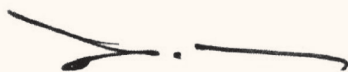
บริษัท เอส.บี.เค. การพิมพ์ จำกัด โทร. 0-2178-8794-5

92/6 หมู่ที่ 3 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540

คำนำ

เอกสาร “การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0” ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อสรุปย่อผลการศึกษาของโครงการศึกษารูปแบบการจัดนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0 ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัย ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 - 2565 โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณลักษณะของคนไทย 4.0 ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ในชุมชน 3 ลักษณะ ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยว ชุมชนเกษตรกรรม และชุมชนอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นบริบทของสังคมไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พิจารณาเห็นว่าผลการศึกษาครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ที่จะช่วยพัฒนาการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ และยกระดับการศึกษาของชาติ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาต่อไป

นายสุเทพ แก่งสันเทียะ
เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญภาพ	ค
คนไทย 4.0 คืออะไร ?	1
ระบบนิเวศการเรียนรู้ คืออะไร?	2
สมาชิกในระบบนิเวศการเรียนรู้ มีใครบ้าง?	3
ปัจจัยสนับสนุนการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้มีอะไรบ้าง?	5
รูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ในบริบทสังคมไทย	9
การประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้	11
ข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0	15
บรรณานุกรม	20
คณะผู้จัดทำ	21

สารบัญภาพ

เรื่อง	หน้า
ภาพที่ 1 ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education : DOE Thailand)	1
ภาพที่ 2 สมาชิกในระบบนิเวศการเรียนรู้	3
ภาพที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้	5
ภาพที่ 4 รูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้	9
ภาพที่ 5 รูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและทับซ้อนกัน ของระบบนิเวศการเรียนรู้ในการศึกษาแต่ละระบบ	11

คนไทย 4.0 คืออะไร?

ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education : DOE Thailand) หมายถึง คุณลักษณะของคนไทย 4.0 ที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยคนไทย 4.0 จะต้องดำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก นั่นคือ เป็นคนดี มีคุณธรรม ยึดค่านิยมร่วมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน โดยเป็นคุณลักษณะขั้นต่ำ ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนรู้

เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต และมีสมรรถนะ (competency) ที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ ด้านต่าง ๆ มีสุนทรียะ-รักษ์และประยุกต์ใช้มีปัญญา มีทักษะชีวิต เพื่อสร้างงานหรือสืบมาอาชีพ บนพื้นฐานของความพอเพียง ความมั่นคงในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

2. ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม

เป็นผู้มีทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ ๒๑ ความฉลาดดิจิทัล (digital intelligence) ทักษะ-การคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะ-การบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคม เพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเอง และสังคม

ผู้เรียนรู้
เพื่อสร้างงานและ
คุณภาพชีวิตที่ดี

**ผู้ร่วม
สร้างสรรค์
นวัตกรรม**
เพื่อสังคมที่มั่นคง
มีคั่ง ยั่งยืน

3. พลเมืองที่เข้มแข็ง

เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียม เสมอภาค เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ

**พลเมือง
ที่เข้มแข็ง**
เพื่อสันติสุข

ภาพที่ 1

ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education : DOE Thailand) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

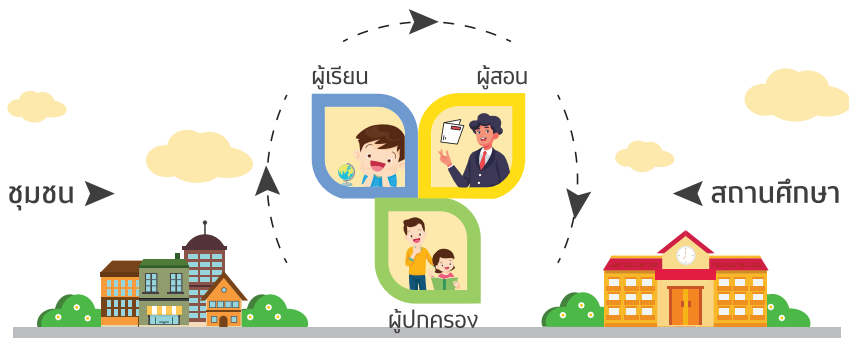
ระบบนิเวศการเรียนรู้ คืออะไร?

“ระบบนิเวศการเรียนรู้”

หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ระหว่าง
ผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้รอบตัว
ผู้เรียน ที่เน้นพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุ
เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้
แหล่งเรียนรู้ ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ
การนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งใน
และนอกสถานศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียน
มีโอกาสนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
(สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา, 2565)

สมาชิกในระบบนิเวศการเรียนรู้ มีใครบ้าง?

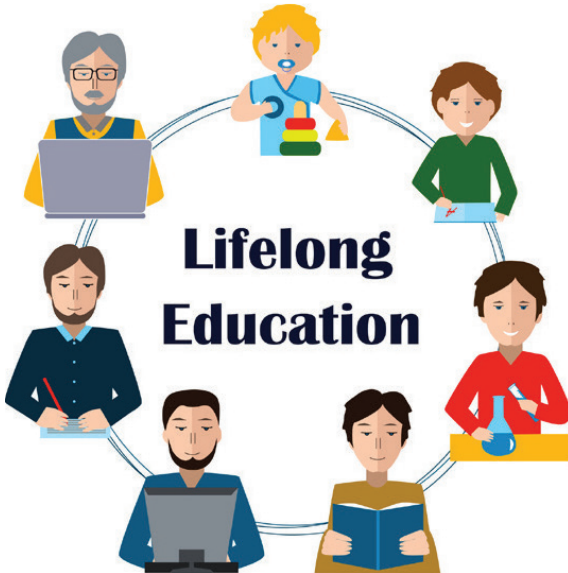
ภาพที่ 2 | สมาชิกในระบบนิเวศการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) สรุปว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ ประกอบด้วยสมาชิก 5 ส่วนหลัก ดังนี้

- 1 ผู้เรียน** เป็นผู้ต้องการเติบโต กระจายในการเรียนรู้ และเป็นนักเรียน
- 2 ผู้ปกครอง** เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ให้ทรัพยากร ให้ประสบการณ์ รวมทั้งเป็นที่ปรึกษา / โค้ช
- 3 สถานศึกษา** เป็นหน่วยเตรียมพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ประสานความร่วมมือ และจัดหาทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้

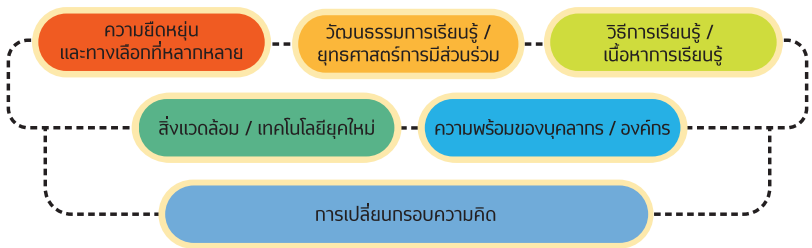
4 ผู้สอน / ครู / อาจารย์ เป็นผู้เข้าใจศาสตร์ต่าง ๆ อย่างถึงแก่นแท้ และเชื่อมโยง ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจ และเป็นพี่ปรึกษา / โค้ช

5 สังคม / ชุมชน เป็นแหล่งทรัพยากรทางการเรียนรู้ ให้ประสบการณ์ตรง สนับสนุน และร่วมแบ่งปันในมิติต่าง ๆ

ปัจจัยสนับสนุนการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ มีอะไรบ้าง?

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ได้วิเคราะห์ และสรุปว่าการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้มีปัจจัยสนับสนุนการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สำคัญ 6 ด้าน ได้แก่

ภาพที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

1) การเปลี่ยนกรอบความคิด มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ คือ การทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ดำเนินพฤติกรรมให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของการเรียนรู้ พัฒนาให้มีความคิดเชิงระบบที่สามารถมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์

2) ความพร้อมของบุคลากร / องค์กร ต้องมีการเตรียมความพร้อมใน 4 บทบาท ได้แก่

- (1) **บทบาทผู้สอน** ทำหน้าที่สอนและถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน บรรลุตามเป้าประสงค์ของการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้
- (2) **บทบาทโค้ช** เป็นเสมือนเพื่อน / พี่ / น้อง ให้คำแนะนำ ตักเตือนช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้สำเร็จ
- (3) **บทบาทผู้อำนวยความสะดวก** เป็นผู้ให้บริการชั้นเลิศแก่ผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกอยากเรียน เข้าใจ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน
- (4) **บทบาทที่ปรึกษา** เป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่ตนมี มีความรอบรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คำปรึกษาและแนะนำผู้เรียนได้อย่างเต็มที่

3) สิ่งแวดล้อม / เทคโนโลยียุคใหม่ เป็นการจัดเตรียมอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมที่มุ่งเน้นการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน รวมถึงผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาที่จะมีสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ดี มีเทคโนโลยียุคใหม่ ทั้งส่วนของฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ที่เพียงพอ รวมถึงระบบออนไลน์ต่าง ๆ ที่ประสานสอดคล้องกัน อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้งานได้ง่าย

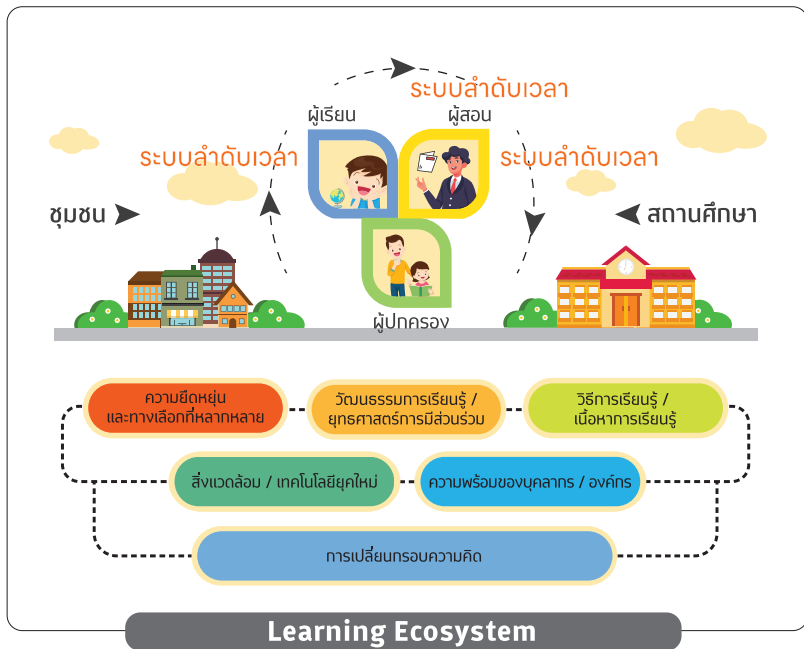
4) วิธีการเรียนรู้ / เนื้อหาการเรียนรู้ มีการออกแบบการถ่ายทอดความรู้ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทบทวนข้อดี ข้อเสียของ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงมีการปรับปรุงวิธีเรียนในใ้่าง่ายและ สะดวกขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ที่เหมาะสม เรียนรู้จากปัญหาจริง ทดลองปฏิบัติ ลงมือทำ รวมถึงคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามวัย สำหรับเนื้อหาการเรียนรู้ มีการทบทวนเนื้อหา ทำความเข้าใจ หาข้อมูล ใหม่ ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้เนื้อหามีความครบถ้วนและทันสมัย รวมถึงมีการ แสวงหาคาตอบจากคำถาม ที่ไม่สามารถตอบผู้เรียนในชั้นเรียนได้

5) วัฒนธรรมการเรียนรู้ / ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการเปิดให้แสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย พัฒนาให้เด็กมีความคิดและกระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เรียนรู้วิถีชีวิต มีการพัฒนากิจกรรมที่มีอยู่ในโรงเรียน อาทิ กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงรายชั้นเรียน กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน และกิจกรรมกลุ่มยุวเกษตรกร ให้มีความมั่นคงและยั่งยืน สร้างความรู้ / สร้างอาชีพ / สร้างรายได้ให้กับนักเรียนเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ และจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ทันกับโลกยุคดิจิทัล พร้อมทั้งขยายเครือข่ายให้แก่เพื่อนร่วมอุดมการณ์หรือโรงเรียนที่มีความสนใจ

6) ความยืดหยุ่นและทางเลือกที่หลากหลาย มีการสื่อสารกันระหว่างผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง สถานศึกษา และชุมชน เพื่อร่วมกันสร้างทางเลือกในการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายแก่ผู้เรียน อาทิ การเรียนรู้เพื่ออาชีพ การเพิ่มทางเลือกในการเรียนรู้ การหาทางออกสำหรับการแก้ปัญหาในการเรียน การจัดการเรียนกรณีผู้เรียนออกจากโรงเรียนกลางคัน ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทบทวนข้อดีข้อเสียของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงมีการปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ให้ง่าย สะดวก และมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

รูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ ในบริบทสังคมไทย

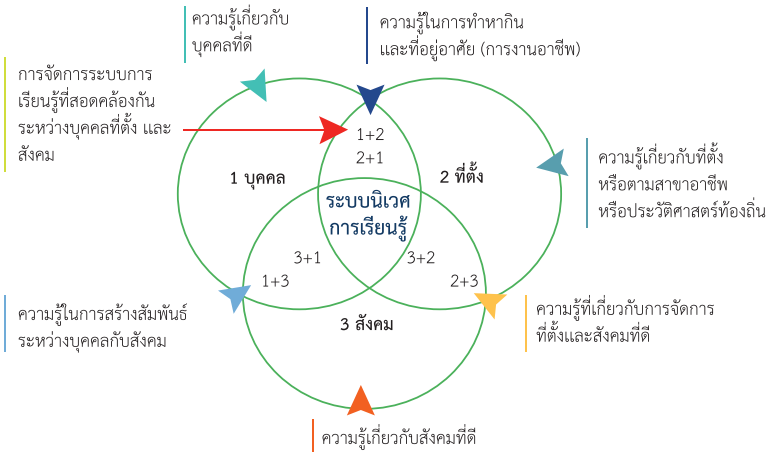

ภาพที่ 4 รูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้
(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566)

คำอธิบาย รูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิก และบริบท ของระบบนิเวศการเรียนรู้

ระบบนิเวศการเรียนรู้ ประกอบด้วยสมาชิกที่สำคัญ คือ ผู้เรียน ผู้สอน และผู้ปกครอง โดยมีสถานศึกษาและชุมชน เป็นหน่วยสนับสนุน สำคัญของการพัฒนาการเรียนรู้ มีระดับลำดับเวลา ที่แสดงประวัติศาสตร์ ของบุคคล / สถานศึกษา / ชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อรูปแบบการจัดระบบนิเวศ การเรียนรู้ตามบริบทของพื้นที่ มีปัจจัยสนับสนุนการขับเคลื่อนการจัด ระบบนิเวศการเรียนรู้ 6 ด้าน ได้แก่ (1) การเปลี่ยนกรอบความคิด (2) ความพร้อมของบุคลากร / องค์กร (3) สิ่งแวดล้อม / เทคโนโลยียุคใหม่ (4) วิธีการเรียนรู้ / เนื้อหาการเรียนรู้ (5) วัฒนธรรมการเรียนรู้ / ยุทธศาสตร์ การมีส่วนร่วม และ (6) ความยืดหยุ่นและทางเลือกที่หลากหลาย เป็นฐาน ของการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยแต่ละด้านจะมากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566)

การประยุกต์ใช้ รูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้

หมายเหตุ : ฐานของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามบทบาทในสังคมและที่ตั้ง
ตัวอย่าง บุคคลเป็นนักเรียน ที่ตั้งเป็นโรงเรียน สังคมเป็นครูและเพื่อนร่วมโรงเรียน หรือ บุคคลเป็นลูก ที่ตั้งเป็นครอบครัว สังคมเป็น พ่อ แม่ ลูก

ภาพที่ 5 รูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและทับซ้อนกันของระบบนิเวศการเรียนรู้ในการศึกษาแต่ละระบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566)

จากภาพที่ 5 ระบบนิเวศการเรียนรู้มีพื้นฐานมาจากความสนใจใคร่รู้ของบุคคล บุคคลมีบทบาทในการสร้างความรู้เพื่อประกอบอาชีพตามสภาพที่ตั้งของแต่ละบุคคล รวมทั้งการสร้างสังคมร่วมกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวและชุมชน การจัดการชุมชนที่ดีเกิดขึ้นได้จากสมาชิกที่มีคุณภาพในชุมชนและสนใจพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ทุกคนมีความสุข จากภาพที่ 5 สามารถแบ่งการประยุกต์ใช้ได้ 3 ระบบ ได้แก่

1 ระบบการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ (informal learning) บุคคลมีฐานะเป็นลูก (1) ที่มีที่พึ่งเป็นครอบครัว (2) และอยู่ในสังคมระดับครอบครัว (3) การเรียนรู้ทั้งหมดเป็นหน้าที่ของครอบครัวที่ต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ลูก อาชีพเบื้องต้นที่ควรรู้ก็เป็นอาชีพของบุคคลในครอบครัว ถ้าทุกคนในครอบครัวประกอบอาชีพทำสวน ความรู้ที่เกี่ยวกับการทำสวนก็เป็นความรู้พื้นฐานที่ต้องเรียนรู้ (1+2) ระบบครอบครัวประกอบด้วยสังคมแบบเครือญาติ ก็เป็นความรู้ที่ต้องเรียนรู้และสร้างสัมพันธ์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการรู้จักกันระหว่างเครือญาติ (1+3, 3+1) และเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ (2+3) เป็นการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยดำเนินการไปตามสภาพเพื่อการดำรงชีพโดยที่ผู้เรียนไม่ได้ตั้งเป้าหมาย และเป็นการเรียนรู้จากความคุ้นเคย (2+1) ซึ่งเรียกอีกอย่างว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

2 ระบบการเรียนรู้แบบเป็นทางการ (formal learning) ฐานะของบุคคลเป็นนักเรียน (1) ที่ตั้งของฐานะเป็นโรงเรียน (2) และสังคมก็เปลี่ยนเป็นครูและเพื่อนร่วมโรงเรียน (3) การเรียนรู้อย่างเป็นทางการได้จัดวางไว้เป็นระดับขั้นในการเรียนรู้ สังคมเป็นสังคมในระดับโรงเรียนที่ประกอบด้วยผู้อำนวยการ ครูประจำวิชา ครูประจำชั้น บทบาทการเรียนรู้ลักษณะและรูปแบบของความรู้เป็นเรื่องที่บุคคลต้องสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในห้องเรียน (1+3) การจัดการเรียนรู้ส่วนนี้เป็นหน้าที่ของครูประจำชั้น ซึ่งมีรูปแบบการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (3+1) ครูประจำวิชาทำหน้าที่อบรมให้ความรู้ตามกรอบสาระวิชาในแต่ละวิชา ตามที่ถูกจัดวางไว้ในหลักสูตรในแต่ละระดับขั้นเป็นการเรียนรู้ที่ตั้งเป้าหมายและจัดวางไว้เป็นระบบ (2+3, 3+2)

3 ระบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ถ้ามองเชิงระบบการเรียนรู้นอกระบบ (non-formal learning) ฐานะของบุคคล (1) เป็นผู้สนใจเรียนรู้ เรื่องที่ตนเองสนใจ โดยใช้ฐานที่ตั้ง (2) เป็นความสนใจของตนเอง สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปคือตนเองกับเรื่องที่สนใจ เรื่องที่สนใจ สืบค้นหาได้จากที่ใด หรือหาสาระได้จากเอกสารและสื่อต่าง ๆ ในสังคม (3) หรือต้องฝึกปฏิบัติจากผู้รู้ที่ชำนาญเฉพาะเท่านั้น เป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายตามความสนใจของตนเอง การจัดการเรียนรู้ส่วนนี้เป็นการ เรียนรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่ตนเองสนใจจากแหล่งเรียนรู้ / สื่อต่าง ๆ (1+3) หรือเรียนรู้ในเรื่องที่สังคมต้องการให้รู้ หรือเรื่องที่สังคมให้ความสำคัญต้องการจะปลูกฝังผู้เรียนในเรื่องนั้น ๆ (3+1) โดยเรียนรู้ในเรื่อง ที่สนใจจากผู้เชี่ยวชาญในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (2+3, 3+2)

“

สรุปได้ว่า รูปแบบความสัมพันธ์และ
ความทับซ้อนกันของระบบนิเวศการเรียนรู้
ทั้งองค์พหุพหุต่างมีผลที่เชื่อมโยงต่อกัน
ไม่อาจละเลยส่วนหนึ่งส่วนใดได้ เพราะการพัฒนา
สังคมที่ดีได้นั้นต้องใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ
ในการพัฒนาศักยภาพโดยรวมของบุคคลและ
สังคม ดังนั้นระบบนิเวศการเรียนรู้ทุกระบบ
จึงเชื่อมโยงถึงกัน การจัดการเรียนรู้
ในแต่ละระบบจึงเป็นทั้งเหตุและผล
ที่ส่งผลกระทบต่อกัน

”

ข้อเสนอเชิงนโยบาย การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0

1 ระดับนโยบาย

(1) **กระทรวงศึกษาธิการ** ควรศึกษาและให้ความสำคัญกับ **“ระบบนิเวศการเรียนรู้”** มากขึ้น โดยอาจเริ่มต้นจากการผลักดันให้คำว่า **“ระบบนิเวศการเรียนรู้”** เป็นวาระแห่งชาติ มีการระบุค่านิยมในกฎหมายสำคัญ ๆ ของประเทศ อาทิ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษา เพื่อให้การขับเคลื่อนงานที่สนับสนุนระบบนิเวศการเรียนรู้ดำเนินการได้สะดวกและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

(2) **สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา** ควรกำหนดแนวทางการสร้างและพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในภาพรวมของประเทศให้สอดคล้องกับเป้าหมาย **“คนไทย 4.0”** ทั้งนี้ การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ควรมีปัจจัยสนับสนุนการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้อย่างน้อย 6 ประการ ได้แก่

(2.1) การเปลี่ยนกรอบความคิด ที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้

(2.2) การเตรียมความพร้อมของบุคลากร / องค์กร ใน 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทผู้สอน บทบาทโค้ช บทบาทผู้อำนวยความสะดวก และ บทบาทที่ปรึกษา

(2.3) การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยียุคใหม่ ที่มุ่งเน้นการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน

(2.4) การออกแบบวิธีการเรียนรู้ / เนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

(2.5) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ / ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ที่มุ่งเน้นการเปิดความคิดเห็น การขยายเครือข่ายให้แก่เพื่อนร่วมอุดมการณ์หรือโรงเรียนที่มีความสนใจ

(2.6) การสร้างความยืดหยุ่นและทางเลือกที่หลากหลาย โดยมีการสื่อสารระหว่างผู้เรียน ผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน เพื่อสร้างเส้นทางการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน

(3) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรกำหนดแนวทางการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดี ที่มีความยืดหยุ่น เป็นพลวัต และเชื่อมโยงสอดคล้องกับการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ในระดับนานาชาติ และระดับโลก

2 ระดับปฏิบัติ

(1) หน่วยงานต้นสังกัดระดับภาคและระดับพื้นที่ ควรให้ความสำคัญต่อการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ โดยส่งเสริมและสนับสนุนทุกปัจจัยสนับสนุนการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ เริ่มจากการดำเนินถึงบริบทที่มีความแตกต่างหลากหลาย จากนั้นวิเคราะห์เป้าหมาย ความต้องการ ความพร้อม ของระบบนิเวศการเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่ และพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของตน

(2) หน่วยงานต้นสังกัดระดับภาคและระดับพื้นที่ ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนหรือสถานศึกษาให้มีความสามารถในการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียน ชุมชน สังคมในแต่ละพื้นที่ โดยอาจมีการกำหนดมาตรการพิเศษเพื่อเปิดโอกาสให้องค์กรต่าง ๆ ทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่อย่างหลากหลาย

(3) ชุมชนและสถานศึกษา ควรจัดระบบนิเวศการเรียนรู้โดยคำนึงถึง 6 ปัจจัยสนับสนุนการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ โดยมีแนวทางการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ในเบื้องต้น ดังนี้

(3.1) การเปลี่ยนกรอบความคิด ควรมีการกำหนดกรอบความคิดของแต่ละบริบทของพื้นที่ ทั้งนี้ คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ และพิจารณาให้ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มของชุมชน อาทิ การกำหนดกรอบความคิดให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ โดยพื้นฐานควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ มีความรู้เพียงพอสำหรับการประกอบอาชีพ เลี้ยงตัวเองได้ หรือมีความรู้ความสามารถมากเพียงพอสำหรับการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป การกำหนดบทบาทให้ผู้สอนมีกรอบความคิดของการเป็นผู้สอน โค้ช ผู้อำนวยความสะดวก และที่ปรึกษา ผู้ปกครองมีกรอบความคิดในการสนับสนุนผู้เรียนและให้อิสระทางความคิดแก่ผู้เรียนในระดับที่เหมาะสม สถานศึกษาและชุมชนมีกรอบความคิดที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย กรอบความคิดที่ก้าวหน้าแต่ยืดหยุ่นจะทำให้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้ตามบริบทของพื้นที่ได้

(3.2) ความพร้อมของบุคลากร / องค์กร ควรมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันของทั้งผู้สอน สถานศึกษา ภาคส่วนต่าง ๆ ให้ทำงานมุ่งเป้าไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามบริบทของพื้นที่ มีการจัดการในระบบและความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ผ่านการสนับสนุนของภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความปรองดองและทำงานไปด้วยกันได้ระหว่างผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในระดับพื้นที่

(3.3) สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยียุคใหม่ ควรมีการพัฒนาอาคารสถานที่ของแหล่งเรียนรู้ให้มีบรรยากาศน่าเรียนรู้ มีต้นไม้ร่มรื่น มีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่เพียงพอกับการเรียนรู้ในระดับพอเพียง สำหรับการเรียนรู้ภายในห้องเรียน (physical learning space) นอกห้องเรียน (outdoor learning space) และมีการนำใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนออนไลน์ (virtual learning space) มีการให้บริการอินเทอร์เน็ตที่รองรับแนวทางการเรียนการสอนรูปแบบต่าง ๆ ได้

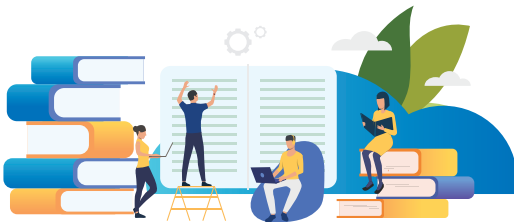
(3.4) วิธีการเรียนรู้ / เนื้อหาการเรียนรู้ ควรมีการจัดให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน อาทิ ชุมชนเกษตรกรรมเน้นการเรียนรู้อาชีพเกษตรกรรม การมีอาชีพ ชุมชนอุตสาหกรรมเน้นการเพิ่มพูนวิชาการและการดำรงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนท่องเที่ยวเน้นผลิตผู้เรียนให้มีความรู้วิชาการ ความรู้ภาษาต่างประเทศ และการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการเลือกอนาคตของตนเองได้มากขึ้น ควบคู่ไปกับมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มุ่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิต ประเพณีประจำถิ่น

(3.5) วัฒนธรรมการเรียนรู้ / ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ควรวางอยู่บนหลักการของการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้จาก

ชีวิตจริง การเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้ การจะขับเคลื่อนวัฒนธรรมการเรียนรู้ควรดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมทางการศึกษา เช่น กรรมการสถานศึกษา สมาคมผู้ปกครองและครู ให้การสนับสนุนด้านการศึกษาของในระดับเครือข่าย เป็นต้น

(3.6) ความยืดหยุ่นและทางเลือกที่หลากหลาย ควรปรับหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับให้มีความยืดหยุ่นในส่วนของเนื้อหาวิชาแกนกลาง รวมถึงการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบท อาทิ การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้ฐานอาชีพ การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นไปตามบริบทพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความหลากหลายในการเรียนรู้

(4) สถานศึกษาควรจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหาร และมีทักษะด้านการบริหารที่ดี สถานศึกษาควรมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดสภาพภายในและภายนอกห้องเรียนควรมีความเหมาะสมและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ รวมถึงพัฒนาครูผู้สอนอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ พ.ศ. 2561

บรรณานุกรม

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education : DOE Thailand). [Image]. สืบค้น 29 ธันวาคม 2565 จาก <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1651-file.pdf>
- _____. (2565). รายงานการศึกษารูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0. นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- _____. (2566). รายงานการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0. สมุทรปราการ: บริษัท เอส.บี.เค การพิมพ์ จำกัด.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ดร.สุเทพ แก่งสันเทียะ
ดร.สวัสดิ์ ภูทอง
นายธนู ขวัญเดช
ดร.ภูมิพิพัทธ์ เรืองแหล่
ดร.ประวีณา อัสโย

เลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐาน
และการศึกษาพัฒนาการเรียนรู้

ผู้รับผิดชอบโครงการฯ

นางสาวกรกมล จึงสำราญ
นางสาวทัศนวัลย์ เนียมบุบผา
นายเอกพล ดวงศรี
นางสาวนริศรา ใจคง
นางสาวสิริกานต์ แก้วคงทอง
นางสาวจุฑามาส ตั้งจิตบำรุง
นายศัพทสร ทองดี

หัวหน้าโครงการฯ

บรรณาธิการ

นางสาวเฉลิมพร ปัญญาสุธารส

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

Learning Ecosystem

